

	1910	1921	více či méně o	v %
Čechy .....	6,781.963	6,664.932	- 117.031	- 1.7
Morava .....	2,633.027	2,660.737	+ 27.710	+ 1.1
Slezsko ...	656.442	670.937	+ 14.495	+ 2.2
Slovensko .	2,926.824	2,993.479	+ 66.655	+ 2.3
Podkarp.Rus	598.345	605.731	+ 7.386	+ 1.2.

§ 19. Hustota (relativní počet) obyvatelstva.

I. Hustotou obyvatelstva zoveme číselný poměr mezi velikostí plochy a velikostí obyvatelstva v určitém obvodu neboli poměr počtu obyvatelstva k jednotce plochy jím obývané. Sčítání obyvatelstva podává nám jeho absolutní počet, číselný poměr tohoto počtu k půdě podává nám relativní (specifickou) číslici obyvatelstva.

1.) Příčiny rozdílné hustoty obyvatelstva v různých obvodech (nehledíc k jeho nahromadování se v určitých sídlech městských či venkovských) jsou jednak

a) přirozené, j. poloha (k rovníku i k mořské hladině, tedy zeměpisná šířka i absolutní výška nad mořem), podnebí, tvar povrchu zemského, geologické složení a úrodnost půdy, přirozené dráhy dopravní a pod.), jednak

b) hospodářské a politické (t. j. vznik průmyslu, zřízení železnic a průplavů, zavedení dělitelnosti půdy, pozemkové meliorace, svoboda pohybu, volby zaměstnání a sňatků a j.,

především pak zejména i způsob zaměstnání obyvatelstva. Lovecké kmeny potřebují rozsáhlých území i pro bídné uživení nejskrovnějšího počtu lidí, četnější již obyvatelstvo může a ve větším blahobytu žít u národů pastýřských a hustota zalidnění rychle stoupá vznikem rolnictví, zvl. v tropech ( chlebovník, banán, kokosová palma, rýže ). Do nedávna byly úrodné kraje mírného pásma výhradními sídly hustého zalidnění - v novější době ustupuje úrodnost půdy, jako hlavní podklad hustoty obyvatelstva do pozadí, rozkvět průmyslu i obchodu a dopravy dopouštějí větší emancipaci od zemědělských podmínek a umožňují velikou hustotu obyvatelstva i v krajích od přírody co do úrodnosti půdy jen skrovně obdařených. Kraje zemědělské, třebaš sebe úrodnější, zůstávají dnes co do hustoty a přírostu obyvatelstva za krajinami a zeměmi průmyslovými ( Lombardsko, české Polabí - Anglie, Belgie, Sasko, severní Čechy, Ostravsko ). V době mezinárodní dělby práce dopravy a tržby živí se obyvatelstvo určitého území ne již předem z toho, co na tomto území roste, nýbrž co si výměnou za své produkty odkudkoliv hospodářsky a technicky ( možností dopravy ) opatřiti může. Pro hustotu zalidnění daného obvodu není tedy absolutní hranice.

II. Jistá minimální hustota obyvatelstva jest podmínkou pokroku v hospodaření i veškeré kultury vůbec - vyšší hustota bývá pravidelně měřítkem i dokladem vyššího stupně kultury hmotné i duševní : s rostoucí lidnatostí na-

stává intenzivnější těžení z přírody, zdokonalování orby i průmyslu, vzrůst dělby práce i hojnosti směn a užívání peněz, roste rozpínavost tržby i soutěž o odbyt, zaměstnání a výdělek.

Vzrůstání a hustota obyvatelstva závisí jednak a především na "bilanci přirozené", t. j. na vzájemném poměru mezi počtem porodů a úmrtí a tedy na přebytcích porodových či úmrtních, jednak (ale menší měrou) na poměru mezi přistěhováním a odstěhováním čili na bilanci stěhovací (mechanické, sociální).

III. Hustota obyvatelstva (a tím arcí i celkový jeho počet) v zemích evropské kultury zvl. v 19. stol. neobyčejně stoupla. Činila počátkem 19. stol. mezi 3 (ve Finsku a Norsku) a 90 (v Lombardsku - Benátsku) obyvateli na 1 km<sup>2</sup>, koncem 19. stol. mezi 7 (tytéž země) a 280 (král. saské, nečítajíc městské Monako) Státy jihozápadní (Portugalsko, Španělsko, Francie) zůstaly co do vzrůstu hustoty obyvatelstva za východnějšími (Anglií, Německem, Ruskem, Rakouskem), státy s více než 100 obyvateli na 1 km<sup>2</sup> (V. Britanie, Belgie, Holand, Německo, Itálie) tvoří téměř uzavřený pás střední Evropou od Skotska až do Sicílie.

Na celé zeměkouli jsou tři velké obvody ustého nakupení se obyvatelstva; největší je v jižní a vých. Asii (Indie, Čína a Japan), pak v střední Evropě s Itálií a V. Británií, konečně na severovýchodě Spojených států. Čím

menší jsou teritoriální jednotky, z kterých se vychází, tím více vystupují rozdílnosti; čím větší jednotky, tím více rozdíly se stírají ( na př. ve V. Británii, průměr 144 obyv. na 1 km<sup>2</sup>, měla Anglie a Wales r. 1911 hustotu 239, Skotsko 60.5, Irsko 58 obyvatelů na 1 km<sup>2</sup>.

V zemích bývalé monarchie baly v průměrné hustotě obyvatelstva říše skryty tyto poměrné číslice obyv. na 1 km<sup>2</sup> :

	<u>km<sup>2</sup></u>	<u>1880</u>	<u>1890</u>	<u>1900</u>
v zemích rakous.vůbec	300.008	<u>74</u>	<u>80</u>	<u>87</u>
v Dol. Rakousích	19.823	117	134	156
<u>ve Slezsku</u>	5.147	<u>109</u>	<u>118</u>	<u>132</u>
<u>v Čechách</u>	51.948	<u>107</u>	<u>113</u>	<u>121</u>
<u>na Moravě</u>	22.222	<u>97</u>	<u>102</u>	<u>110</u>
v Přímoří	7.969	81	87	95
v Haliči	78.492	76	84	93
v Bukovině	10.442	55	62	70
v Horních Rakousích	11.984	63	66	67
ve Štýrsku	22.426	54	57	60
v Krajině	9.955	48	50	51
v Dalmácii	12.835	<u>37</u>	<u>41</u>	<u>46</u>
v Korutanech	10.327	34	35	35
v Tyrolsku a Vorarlb.	29.285	<u>31</u>	<u>32</u>	<u>33</u>
v Salcburku	7.153	<u>23</u>	<u>24</u>	<u>27</u>

V zemích uherských připadalo na 1 km<sup>2</sup> obyv.:

Uhry a Sedmíhrady	282.296	49	54	59.4
Rjeka	21	--	1516	1854.8
Chorvatsko a Slavon.	42.534	44	52	56.8
úhrnem	324.851	48	54	59.9
v Bosně a Herceg.	51.028	--	--	34.4
v Předlitavsku	300.008	--	--	87.2
<u>Rak.-Uhersko prům.</u>	675.887			<u>69.7</u>

Pro nejčelnější státy buďtež udány tyto poslední dosud známé číslice hustoty obyvatelstva :

obyv. na 1 km<sup>2</sup>

V. Britanie a Irsko (1911)	144	Finsko (1918)	10
Francie (bez Als.-Lotr.) (1911)	74	Rusko evr. (staré území bez Polska a Finska 1915)	27
Alsasko-Lotrinsko (1910)	129	Polsko (nové území 1910)	82
Belgie (1919)	257		
Holandsko (1918)	198	Československo	
Dánsko (1916)	75	Rakousko (1920)	76
Norsko (1910)	7	Jugoslavie (1910)	53
Švédsko (1918)	14	Bulharsko (staré území 1910)	45
Německo (1919)	128	Rumunsko (nové území, 1910/5)	55
Švýcary (1910)	91	Řecko (staré území, 1907)	42
Italie (staré území 1911)	121	Kavkaz (1915)	28
Španělsko (1910)	39.5	ruská střední Asie (1915)	3.15
Portugalsko (1911)	65		0.84

Spojené Státy Americké (1910)	11.7	Egypt (1907)	12.82
Kanada (1911)	0.75	Alžír (1911)	9.67
britská záp. Indie (1910)	53.82	jihoafrická Unie (1911)	4.87
Mexiko (1910)	7.63	britská východní Indie (1911)	86.27
Brasílie (1900)	2.-	Čína (odhad 1911)	28.8
Argentina (1914)	2.73	Japan (1913)	139.54
Chile (1907)	4.29	australský svaz států (bez domo- rodců 1911)	0.58.

Úhrnem bylo v	km <sup>2</sup>	obyv. v mil.		průměrem na 1 km <sup>2</sup>	
		1900	1913	1900	1913
Evropě .....	9,906.647	393.480	45.2	40.5	45.2
Asii .....	44,216.523	820.768	19.5	18.5	19.5
Africe .....	29,802.603	180.321	4.1	6.2	4.1
Americce .....	39,587.860	146.432	4.5	3.6	4.5
Australii .....	8,955.369	6.450	0.8	0.7	0.8
polární konč....	4,290.065	0.013	--	--	--
na celém světě	136,759.067	1,547.464	--	11.6	--

## § 20. Rozvrstvení obyvatelstva dle pohlaví.

I. Rozčlenění obyvatelstva dle pohlaví je národohospodářsky důležité jak pro národní výkonnost ( výrobní a výtěžná činnost žen je přirozeně menší nežli mužů ), tak pro poměry sociální a mravní ( přebytek žen v krajích vy-